

ДОРОБОК ІЗ ПРАВОЗНАВСТВА

Турянниця В.В.,

*старший викладач кафедри
теорії та історії держави і права
юридичного факультету УжНУ*

У харківському видавництві «Основа» побачили світ одразу два навчальні посібники зі шкільного курсу «Правознавство. Практичний курс» учителя-науковця гімназії м. Ужгорода Федора Брецька: «Правознавство. Практичний курс. 9 клас. Конспект-довідник»¹ та «Правознавство. Практичний курс. 9 клас. Юридичний практикум»². Їх автор є знаний в Україні вчитель-новатор, учитель історії та правознавства, вчитель-методист, відмінник освіти України, лауреат Всеукраїнського конкурсу «Вчитель року–1996» у номінації «Історія», завідувач кафедрою суспільно-гуманітарних дисциплін гімназії.

Варто зазначити, що з-під його пера вийшли уже схвально зустрінуті освітянами такі навчальні видання з основ правознавства: «Основи держави і права: Посібник-довідник для вчителів та учнів загальноосвітніх шкіл, ліцеїв, гімназій, а також абітурієнтів до вищих навчальних закладів» (Ужгород, 1994), «Основи держави і права» (Ужгород, 1995), «Основи держави і права. Навчальний посібник у 2-х книгах» (Ужгород, 1998), «Основи держави і права у схемах і таблицях: Навчальний посібник» (Ужгород, 2005), «Правознавство. 9 клас. Дидактичні матеріали до курсу» (Харків, 2006), «Основи держави і права України. Модульний курс у таблицях і схемах» (Тернопіль, 2009).

У сучасних умовах українського суспільства правова освіта є одним з найважливіших чинників розвитку особистості, становлення громадянського суспільства і демократичної правової держави, умовою формування правосвідомості громадянина. Вона спрямована на отримання знань, навичок, ціннісних орієнтацій, необхідних людині для ефективного соціального функціонування, реалізації життєвих цілей і завдань.

Це потребує посилення практичної спрямованості навчання правознавства у загальноосвітніх навчальних закладах, насамперед запровадження для старшокласників спеціального курсу, основним завданням і результатом якого має стати перетворення права на важливий регулятор життя і поведінки учня в умовах його швидкої соціалізації.

Виходячи саме із цих засад, із 2009–2010 навчального року для дев'ятикласників усіх загальноосвітніх навчальних закладів замість навчального предмета «Основи правознавства» запроваджено новий навчальний предмет «Правознавство. Практичний курс». Метою його є забезпечення умов для формування елементів правової культури, правових орієнтирів та правомірної поведінки шкільної молоді.

Реалізація завдань шкільної дисципліни забезпечить знайомство учнів з правом, його важливою роллю в житті суспільства, сприятиме усвідомленню ними найбільш важливих понять і термінів юридичної науки; формування фундаментальних цінностей, таких як права та свободи людини і громадянина, демократія, активна громадянська позиція й інші, що складають основу демократичної правової держави і громадянського суспільства. Крім того, має виробити в учнів уміння використовувати правові знання для реалізації і захисту своїх прав, свобод та законних інтересів; оцінювати і регулювати свої взаємини з іншими; здійснювати вибір моделі поведінки у повсякденних життєвих ситуаціях, орієнтуючись на норми права, що стосуються неповнолітніх; критичне мислення, сформувані навички правомірної поведінки та навчити їх свідомо застосувати правові норми у різних ситуаціях повсякденного життя.

Останнім часом в Україні видано чимало нових підручників та посібників з правознавства для 9–11 класів. Таке кількісне їх зростання пояснюється логікою розвитку правознавчої науки, нагальними освітніми потребами нашої держави, державотворчими та правотворчими можливостями правових знань й умінь.

Постає питання: у чому ж полягає новизна нових навчальних посібників Ф.Брецька у порівнянні з іншими подібними шкільними навчальними виданнями? А вони є, і суттєві. Серед них варто виділити такі:

- до кожної навчальної теми відповідно до навчальної програми з курсу, що вивчається в школі, поданий додатковий навчально-пізнавальний правознавчий матеріал, який органічно доповнює навчальний матеріал підручника;
- уперше подано календарно-тематичне планування уроків із додатком, що містить перелік тематичних творчих завдань (тестові завдання, самостійні роботи, правові диктанти, юридичні рівняння та задачі, творчі роботи, завдання для тематичного оцінювання тощо), які спрямовані для оцінювання знань і навичок учнів з окремих тем (поточне оцінювання) та оцінювання навчальних досягнень дев'ятикласників з тематичного блоку кожного розділу;
- подано контрольні (підсумкові чи зрізові) завдання для перевірки знань правознавчого матеріалу з навчальних тем першого та другого розділів, що вивчаються у першому семестрі (їх 65 із відповідями), та третього-сьомого розділів, що вивчаються у другому семестрі (їх 80 із відповідями);
- наведений перелік літератури та Інтернет-ресурсів для більш глибокого опанування будь-якої теми навчального курсу;
- у додатках є білети першої державної підсумкової атестації з правознавства (практичний курс) за 2010–2011 навчальний рік, завдання (15 варіантів) першої державної підсумкової атестації з правознавства (практичний курс) за 2010–2011 навчальний рік та авторські відповіді на них.

Джерельну базу навчальних видань склали Конституція та закони України, кодекси та інші нормативно-правові акти нашої держави, сучасні навчальні підручники, навчально-методичні та навчально-дидактичні посібники, хрестоматії, монографії та наукові статті з найбільш актуальних проблем правознавства.

Навчальні посібники побудовані відповідно до найбільш тиражованого підручника «Правознавство. Практичний курс: підручник для 9 класу» (2009; видавництво «ТОВ «Літера ЛТД»), авторами якого є О. І. Пометун та Т. О. Ремех. Проте матеріал пропонованих навчальних видань сповна можна використовувати при вивченні курсу за навчальними підручниками як під редакцією О. Д. Наровлянського (2009; видавництво «Грамота»), так і під редак-

1 Брецько Ф. Ф. Правознавство. Практичний курс. 9 клас. Конспект-довідник. Частина 1. – Х.: Вид. група «Основа», 2012. – 127 с. – (Б-ка журн. «Історія та правознавство»). Вип. 6 (102)).

2 Брецько Ф. Ф. Правознавство. Практичний курс. 9 клас. Юридичний практикум. Частина 2. – Х.: Вид. група «Основа», 2012. – 127 с. – (Б-ка журн. «Історія та правознавство»). Вип. 7 (103)).

цією В. Л. Суткового та Т. М. Філіпенко (2009; видавництво «Генеза»).

Характерною особливістю нових навчальних видань Ф.Брецька є те, що увесь шкільний правознавчий матеріал курсу поданий за темами у вигляді опорних конспектів із дотриманням змісту та державних вимог до рівня загальноосвітньої підготовки учнів згідно з навчальною програмою. Кожна навчальна тема містить рубрику «Для тих, хто бажає знати більше», яка охоплює додатковий навчальний матеріал, що органічно на довідниково-інформаційному рівні доповнює основну (конспектну) частину теми та містить профорієнтаційний компонент для забезпечення можливості свідомого вибору учнями правового профілю навчання у старшій школі.

Усі теми навчального курсу «Правознавство. Практичний курс» побудовані за логічно-структурним принципом, матеріал посібників містить елементи теорії держави і права, інформацію про права, свободи та обов'язки людини і громадянина, способи їх захисту, а також найголовніший матеріал з окремих галузей права України. У багатьох темах навчального курсу особлива увага звертається на розкриття змісту правового статусу дитини, її права та законні інтереси, в тому числі й правові обмеження, закріплені у галузевому законодавстві України. Темі складені цікаво, містять елементи практичного характеру. До кожної з них подані цікаві домашні завдання, серед яких: завдання на знання необхідних правових понять та термінів, змісту важливих положень теми, юридичні задачі для формування навичок діяти згідно з нормами права у конкретних життєвих ситуаціях, а також творчі завдання для написання творів-есе або творів-роздумів з найбільш актуальних правознавчих питань, інші творчі завдання. До окремих із них подано відповіді, які слугують взірцями виконання учнями аналогічних завдань.

Навчальні видання Ф.Брецька допоможуть учителям організувати навчання правознавства відповідно до особистісно орієнтованого підходу, підвищити мотивацію для отримання та засвоєння знань з правознавства на якісно вищому рівні. Крім цього, вони сприятимуть:

- розвитку інтелектуальних здібностей учнів, їх творчої активності, нетрадиційного мислення;
- реалізації творчих підходів учнів до вирішення поставлених на уроках правознавчих проблем та отримання якісного теоретичного й практичного результатів;
- стимулюванню учнів до поєднання індивідуальних завдань із елементами колективного пошуку. І головне – учні зможуть поглибити та розширити свої знання з різних галузей права України, краще та глибше зрозуміти соціальне значення необхідності навчального курсу шкільної правознавчої освіти. Та виробити уміння і навички щодо застосування набутих знань на практиці.

Навчальні видання Ф.Брецька сприятимуть більш глибокому засвоєнню учнями шкільного навчального практичного курсу правознавства.